

Ekososiaalisen sivistyksen työkalut

Kansanopistoyhdistyksen ”Erilaisten oppimispolkujen tukeminen kansanopistoissa” -hankkeessa on tuotettu Ekososiaalisen sivistyksen ja uudistavan oppimisen työkaluja, jotka julkistetaan keväällä 2019 vapaan sivistystyön toimijoiden käyttöön suunnatussa Pedanet-portaalissa. Seuraavaksi esitellyt kolme työkalua toimivat toisiinsa linkittyvänä kokonaisuutena (kuva liitteenä), mutta niitä voidaan soveltaa myös erillisinä harjoituksina. Näiden työkalujen lisäksi hankkeessa kehitetään ekososiaalisen sivistyksen kompetenssien arviointityökalua.

1) Tulevaisuuskuvittelu

”Tulevaisuuskuvittelu” on ekososiaalisen sivistyksen kompetenssien oppimisprosessin ensimmäinen ja orientoiva vaihe. Tulevaisuuskuvittelu käynnistyy opiskelijoiden kirjoittamilla tulevaisuuskertomuksilla. Ensin kuvitellaan toivottava tulevaisuus kirjoittajan itsensä näkökulmasta noin 20 vuoden päähän nykyhetkestä. Sen jälkeen kuvitellaan ympäröivä maailma noin 20 vuoden päähän nykyhetkestä. Tulevaisuuskertomukset voidaan toteuttaa myös visuaalisina kertomuksina, joissa tekstin sijaan hyödynnetään vaikkapa valokuvia ja lehtileikkeitä.

Tulevaisuuskuvittelun toisessa vaiheessa opiskelijat laativat tulevaisuuskirjoitustensa pohjalta kaksi erillistä yhteistä tulevaisuuskarttaa, joista ensimmäinen kuvaa toivottavaa tulevaisuutta ja toinen todennäköistä tulevaisuutta. Jokainen opiskelija esittelee vuorollaan kartalle tuomansa tulevaisuusnäkökulmat. Kun näkökulmat on käyty yhdessä läpi, jokaisella on mahdollisuus muuttaa näkökulmiaan tai lisätä tulevaisuuskarttoihin yksi näkökulma lisää, jolloin kartat täydentyvät ja systemiset yhteydet hahmottuvat.

Tulevaisuuskuvittelun kolmannessa vaiheessa toteutetaan ryhmissä mediateksti tai teos joko ensimmäisen vaiheen tulevaisuuskertomusten pohjalta tai toisen vaiheen toivottavien tulevaisuusaihioiden kartasta. Jos aikaa ja tekijöitä on riittävästi, voidaan mediateksti toteuttaa myös todennäköisten tulevaisuusaihioiden kartasta. Mediateksti voi olla esimerkiksi elokuva, musiikkiesitys, kuvateos tai muu taideprojekti. Taiteen ja luovuuden keinoin tavoitellaan tulevaisuusnäkökulman avartamista ja olemassa olevan ylittämistä. Teosten yhteinen reflektointi ja merkitysten syventäminen on tärkeä osa oppimisprosessia.

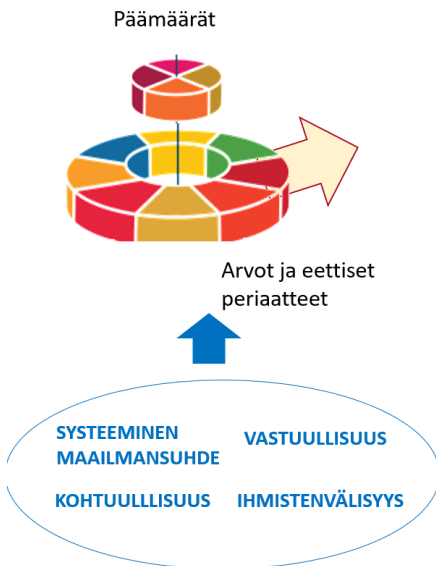
Henkilökohtaisen näkökulman tuominen osaksi yhteisesti rakennettavaa myönteistä tulevaisuuskuvausta tuottaa merkityksellisyyden kokemuksen. Yhteinen tekeminen yhdistettynä henkilökohtaiseen näkökulmaan on myös yksi keino helpottaa osallistuvien ”tulevaisuusahdistusta”. Tulevaisuuskuvittelussa ovat arvot vahvasti mukana ja siten keskustelut johdattelevat ekososiaalisen sivistyksen kompetenssien oppimisprosessin seuraavaan vaiheeseen, jossa ekososiaalisen sivistyksen arvopohjalta rakennetaan eettinen kompassi.

2) Eettinen kompassi

Työskentelyn tavoitteena on ekososiaalisen sivistyksen päämäärien ja arvopohjan avaaminen ja käsittely opiskelijoiden kanssa. Tarkoituksena on pohtia, mitä arvot tarkoittavat ja miten ne linkittyvät maailman todellisuuteen sekä oppijoiden kokemuksiin ja elämään. Tavoitteena on synnyttää arvoille merkityksiä ja kytkeä ne toimintaan kestävän tulevaisuuden puolesta.

Ennen eettisen kompassin rakentamista on hyvä käsitellä kysymyksiä ja ilmiöitä, jotka linkittyvät esimerkiksi vastuuseen muista ihmisistä ja luonnosta, oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksiin tai kohtuullisuuteen. Toiminnalliset ja vuorovaikutteiset harjoitukset toimivat hyvänä pohjustuksena eettisen kompassin rakentamiselle. Eettisen kompassin rakentaminen voi toimia pidempikestoisen oppimiskokonaisuuden loppuharjoituksena.

Työskentelyssä rakennetaan eettinen kompassi, joka koostuu keskiössä olevista päämääristä ja sen ympärille asettuvista eettisistä periaatteista. Työskentely tapahtuu yksilöpohdintana, pienryhmissä tapahtuvana reflektioivana dialogina sekä koko opetusryhmän yhteistä näkemystä hahmottavana keskusteluna. Eettistä kompassia ei ole tarkoitus rakentaa valmiiksi kerralla. Se on oppimisen työkalu, jonka ääreen on hyvä palata yhä uudelleen, täydentää kompassia ja muokata sen sisältöä uusilla keskusteluilla.

Eettinen kompassi rakentuu ekososiaalisen sivistyksen arvojen pohdinnalle. Se koostuu kompassin keskiössä olevista luovuttamattoman tärkeistä päämääristä, joiden varaan yhteistä tulevaisuuttamme tulisi rakentaa. Keskiön ympärille asettuvat eettiset periaatteet, jotka ohjaavat valintoja ja tekoja päämäärien suuntaan. Jokaisella ihmisellä on oma eettinen kompassinsa. Sen rakentaminen onnistuu vain refleктоimalla omia arvoja ja käsityksiä muiden kanssa. Dialogi arvoista ja päämääristä auttaa etsimään yhteistä suuntaa tulevaisuudelle. Eettinen kompassi muotoutuu koko ajan uudelleen ihmisen kokemusten kautta.

3) Tulevaisuushaasteet ja lupaukset

Tulevaisuushaasteella tarkoitetaan oppimisen haastetta ja samalla toiminnan lupauksia. Haasteet ovat eettisen kompassin ohjaamana otettuja askeleita ”ekososiaalisen sivistymisen polulla” tästä hetkestä kohti tavoiteltua tulevaisuuden visiota. Haasteita voi asettaa yksilön, ryhmän ja koko oppilaitoksen tasoilla. Haasteiden avulla voidaan tukea arvojen sisäistymistä kyvykkyyksiksi. Toiminta ja kokemukset sekä niiden reflektointi rationaalisen ajattelun ja tunteiden tasolla vahvistavat arvojen jalostumista ihmisen uudelleenlaiseksi suhteeksi ympäröivään todellisuuteen (uudistavan oppimisen taso).

Tulevaisuushaasteita voidaan rakentaa eettisen kompassin jatkumona ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan otsikoiden alle: vastuullisuus, kohtuullisuus, ihmistenvälisyys ja systeminen maailmansuhde. Haasteen rakentaminen lähtee kysymyksenasettelusta ”mikä on minun/ryhmän/oppilaitoksen konkreettinen teko tai toiminta, jolla teemme arvon todeksi”. Ottamalla haasteen vastaan antaa samalla toiminnan lupauksen. Säännöllisin väliajoin pysähtyy refleктоimaan itsearviointin ja dialogin avulla, miten haasteessa on onnistuttu. Olemmeko osanneet toimia eettisen kompassin mukaan ja onko se vienyt meitä lähemmäs tulevaisuusvision toteutumista? Tulevaisuushaasteet voidaan myös henkilökohtaistaa opiskelijan omalla elämäntavalla. Kartta on visualisointi opiskelijan tärkeistä elämäntavista ja niissä tapahtuvasta toiminnasta ja ihmissuhteista.

Miten toteutan ekososiaalisen sivistyksen arvoja oman elämäni kartalla?

Ekososiaalisen sivistyksen työkalut

2. EETTINEN KOMPASSI

Päämäärät

Arvot ja eettiset periaatteet

- *Ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan reflektointi*
- *Eettinen kompassi suuntaa tekoja kohti haluttua tulevaisuutta*

3. TULEVAISUUSHAASTEET/ LUPAUKSET

- *Haasteet ovat askeleita "ekososiaalisen sivistymisen" polulla kohtia tavoiteltua tulevaisuutta*
- *Mikä on minun/ryhmän/oppilaitoksen konkreettinen teko tai toiminta, jolla teemme arvot todeksi?*

4. OMAN ELÄMÄN TULEVAISUUSTEOT

- *Miten toteutan ekososiaalisen sivistyksen arvoja "oman elämäni kartalla"?*

1. TULEVAISUUSVISIOT

Minä itse

- *Millaisen tulevaisuuden haluaisin?*
- *Mikä on oma paikkani siinä?*
- *Tulevaisuuskäsitysten jakaminen ja reflektointi*
- *Ryhmän/oppilaitoksen yhteinen tulevaisuusvisio*
- *Toteutustapa kirjoitus, kuvat, piirroksset, näytelmä, ...*